

EEN PROCES TUSSEN DE TWEE ST-SEBASTIAANS- GILDEN TE LAPSCHURE

DOOR

LUC DANHIEUX
lid der Maatschappij

Oude processtukken leveren soms heel wat nuttige gegevens tot de kennis van plaatselijke toestanden. Denken wij hier, bij voorbeeld, aan het proces dat aanleiding gaf tot het ontstaan van de twee schuttersgilden te Ardoois¹. Uit een soortgelijke betwisting vernemen wij het bestaan van twee Sint-Sebastiaansgilden te Lapscheure in 1686.

De procesbundel bleef in zijn geheel bewaard² en die zullen we even op de korrel nemen.

Op 25 juni 1717 kwam de zorgher van het jonge Sint-Sebastiaansgilde te Lapscheure, Jan de Rijcke, «*expres tot stellen heesch*» tegen Jozef Parmentier, gehuwd met de weduwe van François Janssens naar Brugge, voor de vierschaar van het Vrije.

Het conflict was uitgebroken tussen het jonge gilde en een vertegenwoordiger van het oude gilde naar aanleiding van het niet betalen van de doodschuld. Uiteindelijk zal het wel een prestigekwestie geweest zijn, die de twee Sint-Sebastiaansgilden tegen elkander in het harnas joeg.

Uit de «*heesch*» leren we inderdaad het volgende:

Op 23 juni 1686 was François Janssens in het jonge gilde getreden en bij die gelegenheid had hij «*wt pure jonste ende liberaliteit voor eene doot schult*» een halve ton bier beloofd, wat opgetekend en door hem gesigneerd stond in het gildeboek. (In

(1) L. VAN ACKER, *Geschiedenis der Ardooise Schuttersgilden*, in *Handelingen Koninklijke Geschied- en Oudbeidskundige Kring van Kortrijk*. Nieuwe Reeks, Deel XXIII (1949), 3-58; voornamelijk Hfdst. II, Het ontstaan der Gilden — Een proces.

(2) RIJKSARCHIEF BRUGGE, *Brugse Vrije, Processen*, n° 1122. De volledige bundel bestaat uit vijf stukken, gecoteerd A tot E, die wij alle ontleed en, zo dikwijls mogelijk, letterlijk aangehaald hebben, en uit een «*inventaris vande stux*», die ons in de gelegenheid stelde de procedure te volgen. Wij mogen niet nalaten hier onze oprechte dank te betuigen aan Prof. Mr. E. Strubbe, die menige netelige procedurevraag voor ons heeft opgelost.

De «*Continuatieboecken* van de vierschaar van het Noordkwartier, RIJKSARCHIEF BRUGGE, *Brugse Vrije, Registers*, n° 16754 en n° 16755 bevatten dezelfde gegevens als de inventaris. Slechts een enkel feit hebben wij er meer in aange troffen dan in de inventaris, wat wij in voetnoot vermelden.

hoeverre er geen verplichting bestond tot het onderschrijven van een doodschuld in een gilde, moge hier in het midden gelaten worden).

Questieus persoon is sindsdien, vóór een paar jaar, gestorven en zijn testamentair uitvoerder, Jozef Parmentier, gehuwd met zijn weduwe, blijft « in faulte ... van de selve sijne voorsaeten doodtschult ».

Derhalve eist het jonge gilde dat « verweerder wordt ghecondemneert promptelick deselve sijn voorsaetens doodtschuld t'sij in specie ofte in ghelde te betaelen, met costen van desen vervolghe ter tauxatie ».

Het antwoord, in zes punten, van de verweerder, gedateerd 10 juli 1717, kan als volgt worden samengevat:

Hij kan zich niet voorstellen hoe het jonge gilde het in het hoofd krijgt die doodschuld op te eisen, vermits zijn voorzaat acht jaar voordien (oorspronkelijk stond er vier jaar!) het jonge gilde « heeft ghequiteert, ende gegaen is als ghildebroeder in de oude ghilde », waar zijn doodschuld reeds aangezuiverd werd, zoals blijkt uit de verklaring in bijlage. Daarbij werd François Janssens nooit meer door het jonge gilde « ghekend » of gedaagd ter vergadering. Dus werd hij uit het jonge gilde ontslagen.

Tweede argument: in 1686 was verweerdere's voorzaat nog minderjarig en heeft alsdan dus « gheen de minste obligatien... connen teekenen ». « Mitswelcken den verweerdere concludeert ten fyne die heeschere soo hij agiert verclaert worde niet ontvanghelick ende onghefondeert, met costen ».

De verklaring in bijlage werd getekend door vijf gildebroeders die alle vijf overgelopen waren van het nieuwe gild in het oud, « om eenighe reden »; welke die reden was, blijft onbekend. Zij verklaren nooit opgeroepen te zijn geworden door het jonge gilde gedurende de « tijt van thyen of acht jaeren », maar van de regeling is er geen spraak.

De 2e oktober volgt dan de « Replycque » in tien punten:

De aanklager stelt vast dat heel het antwoord vervalt in twee argumenten. Ten eerste, dat François Janssens nog minderjarig was ten tijde van het aangaan van zijn belofte tot betalen van een doodschuld. Ten tweede, dat hij reeds lang voor zijn dood was overgegaan van het jonge naar het oude gilde.

Wat nu het eerste argument betreft, het is een bewijs dat de belofte van doodschuld *werkelijk* bestaat. Aan de verweerder nu « pertinent betoogh » te doen van die voorgewende minderjarigheid.

Betreffende het tweede argument, het feit van in een andere gilde te treden ontslaat niet van de gedane belofte ten opzichte

van een eerste gilde. Trouwens, het is niet eens waar dat er zoveel jaren verlopen zijn sinds François Janssens het jonge gilde verliet: in 1707 was hij er nog aangesteld als zorger.

En aanklager besluit: « Consequentelick is den verweerder in alle manieren seer qualick beraeden van hem jehghens soo een bagatelle van een halve tonne bier, die aen de questieuse dootschult dependeert, te opposeren, ende daeraen een proces te sustineren ».

Die repliek nu wordt gevolgd van een afleidingsmaneuver van de partij van de aangeklaagde. Zij vraagt voorlegging van een procuratie tot het voeren van dit proces, ondertekend door àl de aanklagers, d.i. door àl de leden van het jonge Sint-Sebastiaansgilde. Hun procureur, Bonduwe, verzet zich daar natuurlijk tegen, vermits de aanklacht op naam van hun zorger, Jan de Rijcke, reeds aanvaard werd.

Vermits de procureur van de tegenpartij, Kerkhove, « persisteert », wordt de zaak in advies genomen door de schepenen op 25 november. Twee dagen later volgt dat advies: verweerder zal bij verstek veroordeeld worden zo hij, over acht dagen, zijn dupliek niet voorbrengt. Bij de volgende zitting wordt de gevraagde dupliek nog niet neergelegd, maar wordt « loco duplijcke » voor de tweede maal de procuratie tot voeren van het proces van al de leden van het jonge gilde gevraagd. Misschien hadden de gildebroeders van het oude Sint-Sebastiaan enige collega's uit het jonge gilde bewerkt om, in dat geval, die procuratie niet te ondertekenen, waardoor dan het proces ten nadele van de aanklagers zou uitgevallen zijn.

Wat er ook van zij, ook dit opzet mislukte, want het geval ging weer in advies en 's anderen daags reeds verwierpen de schepenen die vernieuwde aanvraag en zij besloten « t'admitteren den verweerder ter preuve aengaende de geallegierde minnorteyt van syne voorsaet, behouden s'heeschers contraire duncket hem goed ». Zo werd de zaak dus opnieuw verwezen naar een latere zitdag.

Op 17 februari 1718 verschijnen de beide procureurs opnieuw voor de vierschaar en de tegenpartij moet allicht al heel wat luchtkastelen gebouwd hebben op haar listig plan, zodat de nieuwe wending in de zaak haar vrij onverhoeds getroffen had, vermits Kerkhove, na twee maanden bedenktijd nog eens veertien dagen uitstel vraagt om de nodige bewijsstukken nopens de minderjarigheid bij elkaar te zoeken, wat door procureur Bonduwe dadelijk toegestaan wordt.

Veertien dagen later moeten de opzoekingen naar geboorteplaats en -datum in het sukkelstraatje geraakt zijn want procu-

reur Kerkhove vraagt opnieuw « ex officio tijt van xiiii daeghen », warmede procureur Bonduwe niet meer akkoord kan gaan.

Nochtans wordt door de vierschaar besloten « te consenteren aenden verweerder ex officio den versochten tijdt van veerthien daeghen »³. De 17e maart wordt dan eindelijk, bij gebrek aan beter, de « procedure loco preuve » ingediend, opgesteld in 5 artikelen:

« Den verweerder seght gheene preuve te connen op brynghen van de minorityt van syne voorsaete ter causen hy is gheweest vrende ende hy niet achterhaelen en can de platse van syne gheboorte ».

Ten tweede, « ter diversche stonden » heeft verweerder voorgesteld de halve ton bier te leveren « behoudens dat eerst door de ghilde, als naer oudt gebruyck, soude ghedaen celebreren worden de ghewoonlicke zielmisse ».

Ten derde, die zielmis werd pas « pendente lite » gecelebreerd.

Ten vierde: de « heescher » heeft dus te voren wederrechtelijk gehandeld en moet dus tot de kosten veroordeeld worden, « Mits hij verweerder alsnu bereedt is te volcommen aende leverijnghe vande halfve tonne bier, daer hy voor het celebreren vande zielmisse niet en was veroblgiert ».

Dit vijfde artikel, dat wij in het geheel aanhalen, zal de grond bevatten van de veroordeling.

De aanklagers schijnen nu wat op adem te moeten komen en pas twee maand later, de 21 mei, verschijnt weer in eigen persoon⁴, Jan de Rijcke,zorger van het jonge gilde en eerste aanklager. De contraprocedure welke hij indient, bevat ook vijf punten:

Hij « accepteert grootelicx ten voordeele » dat beklagde niet kan « opbrynghen de preuve daertoe hij gheadmitteert is bij sententie vanden 10 december 1717 », dat hij dus afziet van de veronderstelde minderjarigheid van zijn voorzaat.

De argumentatie die nu gebruikt wordt, blijkt niets anders te zijn dan « een gheheele andere ende pure dilatoire formuliere exceptie, ofte om beter te segghen een oprechte wtvluucht ».

Trouwens, zij komt te laat, vermits de zielmis nu toch al gecelebreerd werd.

En hij besluit: « Bij dien en resteert niet anders al d'heerschers aen te wijsen hunne ghecoren conclusien, daertoe gheinsinueert wordt, met coste ».

(3) François Janssens overleed op 8 mei 1715, op 55-jarige leeftijd. R. A. Brugge, Paroch. reg. Lapscheure, nr 1, blz. 253.

(4) Rijksarchief Brugge, *Brugse Vrije, Registers*, nr 16755, f° 10 v°.

Daarop vroeg de procureur van de tegenpartij inzage van het document « omme te dienen van contreprocedure, als hebbende het leste schrijven ». Hij moet echter geen verdere mogelijkheden van verweer ertegen gevonden hebben, want de 25ste ging de zaak weer in advies en de 27 mei werd de uitspraak geveld:

« Decreterende s'verweerders presentatie gedaen ten vijfden article van syn procedure cotte D gediend loco preuve, den selven daerinne te condemnieren ende inde costen vanden processe ter tauxatie ».

Dit proces, waarvan de uitslag omzeggens van in den beginne vaststaat, sleepte dus meer dan een vol jaar aan, vooral wanneer men weet dat de aanvraag tot voeren van het proces neergelegd werd op 5 maart 1717. De 16 april van dat jaar werd het reeds op de rol gebracht.

Is het, ten slotte, niet verwonderlijk hoe een dorp als Lapschure zich, op het einde van de 17e eeuw, de weelde kon veroorloven er twee schuttersgilden op na te houden, onder de aanroeping van Sint Sebastiaan en dat die, met de taaiheid aan onze volksaard eigen, niets onverlet lieten om mekaar een lelijke pad in de korf te schuiven?